

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
201821016-2

Dato:
03.05.2019

HØRINGSSVAR - ENDRINGER I STRAFFELOVEN MV. (AVVERGINGSPLIKT, TVANGSEKTESKAP, SKYTING MOT POLITIET M.M.M)

Det vises til høringsbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 17. desember 2018. Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) har etter kontakt med fungerende lovrådgiver Line Ramm Bjerke fått utsatt høringsfrist til 3. mai. 2019.

KDI er positive til de forslagene som fremkommer av høringsnotatet. Få av endringene har direkte konsekvenser for vår virksomhet som sådan. KDI ønsker imidlertid å knytte enkelte merknader til endringene om bedre vern av offentlig tjenestemenn (punkt 5), samt administrative og økonomiske konsekvenser (punkt 9).

Bedre vern av politi og andre offentlige tjenestemenn mm.

Kriminalomsorgen består av nær 5000 ansatte, og majoriteten av disse utøver offentlig myndighet av til dels svært inngripende karakter overfor enkeltmennesker. Personer som gjennomfører straff, og deres pårørende, befinner seg ofte og av ulike grunner i en sårbar livssituasjon. Ikke sjeldent er det sterke følelser involvert. For mange domfelte vil kriminalomsorgen oppfattes som den nærmeste og eneste offentlige aktøren de kan rette sin misnøye og frustrasjon mot. Dette utfordrer vårt samfunnsoppdrag og våre ansatte daglig. Endringer i bestemmelsene som verner offentlig myndighet får således betydning for vår virksomhet.

I kriminalomsorgen skal hendelser som omfatter vold og trusler mot ansatte og pårørende som utgangspunkt registreres i eget et avvikssystem (KIKS). I 2017 ble det registrert 698 enkelthendelser, i 2018 ble det registrert 512 enkelthendelser. Antall registrerte avvik er høyere, men skiller ikke på de enkelte hendelser. Én uønsket hendelse som for eksempel involverer 4 ansatte, vil således utgjøre 4 avvik.

Tallene gir ikke nødvendigvis et korrekt bilde av den faktiske situasjonen. Rapporteringskultur, subjektiv opplevelse av situasjoner og varierende fokus på rapportering er momenter som vil ha

betydning for tallmaterialet. Kriminalomsorgen har videre varierende erfaring med hvordan anmeldelser håndteres og prioriteres av politiet og påtalemyndigheten. Manglende oppfølging og tilbakemeldinger, ubegrunnede henleggelse mv kan etterlate et inntrykk av at anmeldelser ikke nytter. I ytterste konsekvens unnlates det helt å anmelde, noe som medfører ytterligere mørketall på området. Med dette som bakteppe er det grunn til å tro at underrapportering er en langt større utfordring enn det motsatte per i dag. Særlig vil dette gjelde i saker av mindre alvorlig karakter, eller saker som etter dagens bestemmelser antas å falle utenfor det strafferettslige vernet.

I likhet med andre offentlige instanser skal også kriminalomsorgen akseptere at det blir satt spørsmålsteget ved vår myndighetsutøvelse. Uenighet, kritikk og klager, også de uberettigede, skal ha et vern i både enkeltsaker og generelt. Det må likevel trekkes en tydelig grense for hva offentlig ansatte skal forventes å tåle av hets og trakassering mot sin person og sine nærmeste.

Dersom offentlig ansatte skal kunne utføre sine arbeidsoppgaver samvittighetsfullt, med tilstrekkelig vern og integritet, må også lovverket være rigget slik at det spiller dagens vide spekter av både handlinger og plattformer for uønskede hendelser. I motsatt fall kan frykten for gjengjeldelse bevisst eller ubevisst bli styrende for vår virksomhet, noe som er svært uheldig. Dagens bestemmelser er i stor grad tuftet på oppfatninger og forutsetninger som i tid ligger lenge før det ble satt strøm på datamaskiner. Likeledes synes både vold og trusler å ha blitt mer alvorlig og raffinert enn den var tidligere. Digitale plattformer åpner i større grad enn tidligere for hets, sjikane og trusler i anonymisert form. Dette tvinger frem straffebestemmelser som i større grad nyanserer mellom overtredelsenes art, uttrykksform og alvorlighet.

KDI er positive til de endringene som nå foreslås, da de enkeltvis og i sum oppfattes å gi et forsterket og tydeligere vern for den virksomheten vi utøver.

Skjerpet straff for grov vold, og skyting mv. mot politi og annen offentlig myndighet

Forslaget går ut på å differensiere mellom alvorlige og mindre alvorlige handlinger rettet mot offentlig tjenestemenn, herunder en egen bestemmelse med skjerpet strafferamme der det er benyttet skytevåpen el. mot polititjenestemenn.

KDI støtter forslaget om nye straffebud for de grovere tilfellene av vold og trusler mot offentlige tjenestemenn, herunder økt strafferamme og minstestraft der det er benyttet skytevåpen ol. Straffelovens bestemmelser om vern av offentlig myndighet vil med dette være mer i takt med det spennet vi har i de øvrige volds- og trusselbestemmelsene i straffeloven. Denne tilnærmingen bidrar til å synliggjøre at det er den offentlige myndighet som krenkes, også i de mer alvorlige sakene.

Forslaget legger opp til at avfiring av skytevåpen el. utvider strafferammen og gir minstestraft dersom politiet er involvert. Bestemmelsen krever ikke at våpenet er rettet mot tjenestemannen. Skyting med drapsforsett rammes fortsatt av straffeloven § 275 jf. § 16.

Potensialet for skyting mot polititjenestemenn er antatt større enn for andre yrkesgrupper som omfattes av straffeloven § 155 flg. KDI savner likevel en nærmere begrunnelse for hvorfor ikke andre yrkesgrupper enn politiet og de som utøver politimyndighet, skal ha et slikt særskilt vern. Forslagets ordlyd vil etter KDI sin vurdering innebære at også andre enn operative polititjenestemenn får slikt vern, for eksempel politijurister og personer med begrenset politimyndighet. I likhet med majoriteten av offentlige tjenestemenn bærer heller ikke disse våpen i sitt arbeid. I lys av dette slår bestemmelsen etter vår vurdering skjært ut.

KDI mener bestemmelsen med fordel kan gjøres yrkesnøytral og gjelde for samtlige som i dag anses som offentlig tjenestemenn. Bruk av skytevåpen ol. i situasjoner som involverer ubevæpnede tjenestemenn oppfattes som vesentlig mer alvorlig enn der tjenestemannen (politiet) er bevæpnet. Offentlige tjenestemenn uten våpen har liten eller ingen mulighet til å forsvare seg i skarpe situasjoner. Slik forslaget er formulert vil ansatte i kriminalomsorgen, tollvesenet, NAV mv. ikke nyte det samme vernet som personer med politimyndighet. KDI mener dette er svært uheldig, og viser i denne sammenheng til at også kriminalomsorgen har hatt episoder som involverer skytevåpen, med og uten dødelig utfall. Av andre land det er naturlig å sammenlikne seg med har svenske og danske fengselsmyndigheter også hatt gjentatte episoder de siste årene der det er benyttet skytevåpen.

Hindring av tjenestehandling ved vold eller trusler

KDI støtter forslaget om å innta alternativet *hindring* uttrykkelig i lovtteksten. Dette er pedagogisk ryddig og gjenspeiler gjeldende rett på området. Hindringsalternativet er også i tråd med lovens forarbeider og praksis, jf for eksempel HR-2017-717-U.

Vern av offentlig myndighetsutøvelse mot skadeverk

KDI tiltrer forslaget om å innta *skadeverk* som et eget handlingsalternativ i straffeloven § 155.

Trakassering av offentlig ansatte på grunn av deres tjenesteutførelse.

Det foreslås å innta *annen rettsstridig adferd* i gjerningsbeskrivelsen, slik at også andre handlinger enn vold og trusler omfattes av straffeansvaret.

KDI er positive til forslaget og mener det utfyller det som kan oppfattes som en form for strafferettslig vakuüm ved dagens ordning. Ansatte i kriminalomsorgen opplever stadig krevende situasjoner som ikke omfattes av det strafferettslige vernet for offentlig myndighet. En rekke av disse hendelsene er imidlertid av en slik karakter at de skaper stor frykt for de som utsettes for det, eller deres nærmeste. Dette kan bestå i mer eller mindre vage hentydninger og utsagn, mistenkelig opptreden og indisier som i visse sammenhenger kan oppleves svært belastende for den enkelte. Dersom slik adferd har sitt utspring i tjenestehandlinger, så er det etter KDI sin vurdering påkrevet at det gis tilstrekkelig vern i form av en tilpasset straffebestemmelse. Sammen med nytt lovbud om grov uaktsomhet (se under) mener KDI dette forslaget utfyller vernet av den offentlige myndighet på en tilfredstillende måte.

Grovt uaktsom vold mv. mot offentlig tjenestemann

Det foreslås å innta en egen bestemmelse (ny § 155 c) med senket skyldkrav, slik at også grov uaktsom overtredelse av § 155 kan straffes.

KDI tiltrer forslaget.

Gjengjeldelse av tjenestehandling mv overfor en offentlig tjenestemann eller noen av hans nærmeste.

Det foreslås å innta nytt annet ledd i § 155, som kriminaliserer gjengjeldelse av en tjenestehandling, også der denne er rettet mot den offentlige tjenestemannens nærmeste.

KDI tiltrer forslaget.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Av høringsnotatets punkt 9 fremgår det at forslagene kan medføre en viss økning i utgiftene til politi, påtalemyndighet, domstoler og kriminalomsorgen. Videre fremgår det at det er vanskelig

å beregne eventuelle merutgifter, men at de anses for å være begrenset og vil dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Forslagene dreier seg i stor grad om nykriminalisering gjennom å utvide straffeansvaret for enkelte handlinger, samt utvidelse av foreldelsesfrister. Det er vanskelig å se at endringene vil få dramatiske konsekvenser, men all nykriminalisering vil til en viss grad medføre økt arbeidsbyrde for aktørene i justissektoren.

KDI deler departementets vurderinger og er ikke bekymret for at de foreliggende forslagene vil føre til større merkostnader for kriminalomsorgen. Det er likevel grunn til å påpeke at det i den senere tid har vært flere høringer som hver for seg utgjør små endringer, men som samlet antas å få ressursmessige konsekvenser. Mindre endringer i form av nykriminalisering og marginale meroppgaver fører i sum til større belastning for de berørte aktører. Høringsfristen vedrørende forslag til ny forskrift om utførelse av personundersøkelser i straffesaker gikk nylig ut. Det er videre kort tid siden høring om endringer i straffeloven (bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred). I likhet med herværende forslag er det antatt fra departementets side at de nevnte endringene er begrenset, og må forventes dekket innenfor gjeldende budsjettammer.

Med hilsen

Tom A. Enger
avdelingsdirektør

Eirik Braathen
seniorrådgiver